

áll. Szenvetelenül rögzített mikrovilágok, mindenféle helyzetek és dolgok rövid, éles megfigyelései sorjáznak. A *Napozik* című darab nyitó pillanatképét például nem igazán lehetne ennél tömörebben megoldani: „Lábuknál gyűjtött szemetük, / fejüknél nyugvó javaik: / egy családi strand mindene”. Az egyedi szóösszetételekkel sem él vissza a költő, csak ritkán, de annál hatásosabban veti be őket: „függönyréspimasz készítés” (*Tanít*), „lakkfekete, macskakőszűlyű urna” (*Temet*).

A gyakori kihagyások és félbehagyások szintén önreflexívek, így az egységes jelentés maradék illúzióját is elveszítjük, és újabb út nyílik a többértelműség felé, akár zárlatként is: „*nna* szoktam mondani félbe- / hagyva hogy a többi a nap” (*Jár*). Nyilvánvaló, hogy Szolcsányi jelen kötetét nem igazán volna gyümölcsöző a téma felől értelmezni. Egyébként is annyira megfoghatatlanul sok minden van itt a traumán, halálon, szerelmen át a gyerekkorig és gyerekvállalásig, sőt a közéleti problémáig, de akad még egy(-két) szexjelenet is az

1-es villamoson valahol a Kacsóh Pongrác út és a Bécsi út / Vörösvári út közötti szakaszon. A tét éppen az, hogy miképpen lehet jól csinálni egy olyan költészetet, amelyikben a tartalom deklaráltan mellékes.

A központozás mintegy a versek harmadánál – a 38-ból random 13 esetben – elmarad. A formakényszer által is diktált, gyakori soráthajlásokkal együtt még inkább összefolynak a mondatok, ami különösen figyelmes olvasást követel meg. Azonban még így is lépten-nyomon korrekcióra kényszerülünk, és leginkább éppen ezért tud izgalmas maradni a szöveg. Meglehetősen lassú és nehéz lesz tehát a megértés, viszont nem azért, mintha sok volna a homályos vagy fárasztó rész.

Végül is mi a kötet vállalása? Paradox módon megint az önértelmezés szolgálhat a legpontosabb válasszal. A költő mondja az interjúban: „Szeretném, ha a versek lassan hatnának, vállalva a kockázatot, hogy sehogy sem hatnak.” Elég meredek, de működik.

SÜMEGI GYÖRGY

Nemes Péter: Amerigo. Egy szobrász, aki meghódította Rómát

Európa, 2019

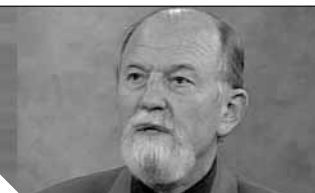
„A kis szobrászból talán nem lesz semmi. Örök éhezés talán a sorsa és ki tudja, mi. És mégis hódító, csak a hadserege hiányzik, »csak jószerecse, semmi más«. Az életútja felfelé menő út, ha el is pusztul felfelé menet.”

(Szerb Antal: *Utas és holdvilág*)

Egy könyv – két szobrász. A könyvben megjelenített főszereplő szobrász Fehérvárcsurgón Tóth Imrének született, olasz neve szerint: Amerigo Tot. A másik, az őt megidéző ugyancsak szobrász: Nemes Péter. Mindez történik, mármint a könyv megjelent Amerigo születésének 110. évfordulóján, Nemesnek pedig a 40. évében. A szerző „képzeletbeli monológként” határozza meg elbeszélése műfaját. A monológ drámai művekben általában az egyedi szereplő lelki vívódásait rögzíti (pl. Hamlet monológja). A belső monológ egy szereplő gondolatait, vágyait, lelki világának történéseit idézi meg, mintegy magánbeszédbe foglalva a legfontosabbakat. Itt egy sajátos

belső monológban, a szerző által egyes szám első személyben elmondott-elbeszél sorstörténetben kapjuk a főhős élet- és művészettörténetét.

Nemes Péter több mint egy évtizede kutatja Amerigo Tot életét és művészetét. Ösztöndíjakkal és magánérőből bejárta élethelyszíneit, megkereste műveit, kikérdezte életének és művészetének még elérhető tanúit és szereplőit. S mindezt nemcsak itáliai helyszíneken, hanem a tengeren túl és olyan további európai pontokon is, ahová kapcsolódott a Mester élete és munkája. Fontosak voltak a tanulmányai (Iparművészeti Iskola, Budapest; Bauhaus, Dessau és Berlin; Képzőművészeti Akadémia,

SÜMEGI GYÖRGY (1947) Budapest

Drezda; Julian Akadémia, Párizs; Képzőművészeti Akadémia, Róma). Ezekkel a stúdiókkal alapozta meg rajztudását és formakészességét, amit azután sokféleképpen tudott hasznosítani. A szerző fölku- tatta a szobrász-elődjéről megjelent írásokat, inter- júkat, gyűjtötte a művek (közösségi és kiállítási) adatait. Rendezett néhány kiállítást, és különös fi- gyelemmel kezelte az Amerigo Tot-művekről és az életéről fennmaradt fotódokumentációt. Ezek jelen- tős szerepet kaptak a művek adatainak pontosítá- sában, ahogy az életutat és a sajátos életformát rögzítő képek az emberi, művészeti kapcsolatok föltárásában-pontosításában segíthették Nemes- t. Ráadásul mindez alapját képezi annak az évek óta gazdagodó Amerigo Tot-honlapnak (www.amerigotot.com), ahol az alkotó személye és műveinek tárháza a maga részletezettségében elérhető.

Az alanyi előadásmód, ahogy Nemes Péter bele- helyezkedett Amerigo életébe, lehetőséget ad arra, hogy személyes közelségbe, a lehető legközvetlene- be hozza a szereplőt. Már az első mondat hangütése egyedi: „Azt mondják, Csurgón születtem, ősszel, egy szőlőhegyen szüret idején, és mustban fürösztöttem meg.” A székesfehérvári ciszterekhez járt (Vörösmar- ty is tanult ott korábban), majd a család Pestre költö- zése után a Lónyai utcai reformátusokhoz, s onnét ke- rült az Iparművészeti Iskolába. Ez a tanintézmény ala- pozta meg életre szólóan rajzolási és mintázási alap- ismereteit, amelyekre a következő tanulási stációkon tovább építkezhetett. És építkezett is, mert őt nagyon erős tanulni vágyás, tudni akarás motiválta a vizuális ismeretekben, és a művészetben, a megcsinálásban is elmélyülés, állandó akarás jellemezte. Rajzi érdeklődése is korán jelentkezett: hétévesen megrajzolta IV. Károly király budai koronázását. S ettől kezdve – ter- mézetesen változó intenzitással – a rajz, a rajzolás, a rajz segítségével történő mű-tervezés, alkotás-előké- szítés mindig intenzíven volt jelen nála, mintegy élet- műve fundamentumaként. Mert tanulmányai döntő részében ugyan találkozott plasztikai tanulmányok- kal, de a szobrászatra – gyalog menekülve Németor- szágból, a hitleristák előretörésétől – egy meghatá- rozó élménye alapján szánta el magát. A padovai Szent Antal-templomban látta a szent életét megjelenítő Donatello-domborművet, s akkor „belém nyilallt, hogy amíg nem vagyok képes ilyen szobrot csinálni, nem kezdhetek máshoz” – eleveníti föl Amerigo Tot. Ettől, azaz 24. évétől kezdődően ez az idea határozta meg törekvéseit, ám célja eléréséig még rögzös út vezetett, alkalmi munkákból kellett megélni, fenn kellett tartani magát (szállodai spalettafestés, alkalmi rajzolás, az *Il Messaggero* című napilap másnapi illusztrációinak maratása éjszaka öt éven át stb.). „Renato Guttuso révén egy baloldali mozgalomhoz csatlakoztam”, s eb-

ből kifolyólag illusztrációkat készített, és a plakátra- gasztás tilalma idején egy általa föltalált „önfestékező talicskával, a párt jelszavait” az úttesten jelként ma- guk mögött hagyó szerkezettel gurultak végig az utcá- kon. Ahogy pályakezdő éveiben segítségére volt egy- egy magyar ismerős (Berlinben Keresztúry Dezső), úgy Itáliában is találkozott hasonlókkal (Luttor Fe- renc). A Római Magyar Akadémián pedig ösztöndíjas- okkal, Mészáros Lászlóval, Grantner Jenővel, valamint Kerényi Károllyal és Szerb Antallal.

A második világháborúban ejtőernyős kiképzést nyert, és „másfél évig összekötő tisztként működ- tem, hét futárszolgálatot teljesítve [...] észak és dél között”. Cicero szállóigévé vált megfogalmazása (*Inter arma silent musae!*) csupán bizonyos megszorí- tásokkal igaz, ugyanis festettek és rajzoltak a harcte- reken is. „A háború alatt, ha alkalmam adódott, tus- rajzokat készítettem a partizánokról. Jobbára portré- kat, az élőkről és a feledés homályába vesző halot- takról.” Alkotói pályáján a háború egy intermezzo, amikor a már korábban elindult szobrászi munkál- kodását föl kellett függesztenie. A *La bella partenopea*, *A szép nápolyi nő* mintázását akasztotta meg a hábo- rú. Előzőleg pályakezdő szobrászként portrékat min- tázott (*Beethoven arckép*, *Antik mosoly*, *Pietro Badoglio* portréja stb.), köztük barátairól is (*Lénárd Sándor*). Ki- emelkedő lehetőséghez jutott akkor, amikor az albán király meghirdette Szkander bég-szobor pályázatot megnyerte, amelynek megvalósítását azonban a há- ború keresztülhúzta. „A sorssüppedéseivel eltelt hat esztendő”, vagyis a háború alatt itthon részt vett Ju- háász László építész barátjával a Madách-pályázaton, amelyet meg is nyertek, ám a megvalósítás itt is el- maradt. Ezen alkotói időszakának talán legjelentő- sebb munkája a Goldoniak síremléke Bolognában, az *Utolsó ítélet*. Ezen „kétszázhetvenkettő arasznyi figu- rát halmoztam egymásra. [...] A kárhozottak közé be- csempészttem Hitler és Mussolini alakját is. [...] A két- évnyi szakadatlan faragás után” carrarai márvány- ból elkészült dombormű 1942-ben került a helyére.

A háború után lassan konszolidálódott az ő éle- te is. Akkor már otthonos volt Róma klasszikus mű- vészutcájában, a Via Marguttán, együtt élt Fischer Éva festőnővel, és lassan új lehetőségek, új kifeje- zési formák jelentkeztek. Rajzoltak, akvarelleztek együtt, szénrajzokat készített, kiállításokon szere- pelt, díjakat kapott, s megbízások is jöttek. A mino- riták római rendházába készült *Utolsó vacsora* domborművén „sikerült asszimilálnom a keresz- tény szellemet és a klasszikus hagyományt” – vall- ja. Jelentős személyiségek, írók, képzőművészek, filmesek, újságírók (pl. Alberto Moravia, André Malraux, Luis Aragon, Salvador Dalí) találkozóhelye, szellemi kohója lett Amerigo Tot műterme a Via

Marguttán. „A Margutta rozsdabarna, borvörös és sárszínű házainak műtermeiben fejlődött ki az a különleges olasz stílus, ami az ország nagy reprezentatív kiállításait jellemzi. [...] Mintha a kép vagy szobor egy ritka virághoz hasonlóan csak ezekben az »üvegházakban« teremne meg. Ha az ember idegen, távolról jött művészként végigmegy a Marguttán, és műtermet keres, az azt jelenti, hogy polgárjogot szeretne szerezni magának Szent Péter városában.” Az egyes megbízásainál jelentkező féltékenykedések ellenére is elsősorban a műveivel szerzett magának polgárjogot Rómában, Itáliaszerte. Háború torzította portrékat mintázott (*Nyugalmasított birkózó, Külföldi tudósító* stb.), majd *Kavicsasszonyokat, Holdnézőket*. Bariban nagyméretű sgraffitót csinált, majd ugyanott évekig tanított is, Vietriben kerámiákat készített. Ám mindez mintha előképe, előkészülete lenne annak a nagy művének, amivel végérvényesen átütötte az ismeretlenség falát: a Termini pályaudvar, Róma közlekedési kapujának nagyméretű, rétegezett, tizenhat méter hosszú alumíniumfríze. Ezt a sikert több megbízás, sikeres pályázati részvétel követte, de köztük egy kudarcos eset is előfordult (pl. az iráni sah megbízásának visszavonása). Beton dombormű ugyanúgy kikerült a keze alól, mint a Raffaello óceánjáró dekorációja és reliefjei. Amerigo Tot változatos és sok tevékenységet kipróbáló, mondhatni, kalandos életébe a nyaranta művelt tengeri halászat ugyanúgy belefért, mint néhány olasz és amerikai filmben való szereplése.

A hazafelé tartó útját talán szülőfaluja plébánosának fölkérésére elkészített, a *Csurgói Madonna*

szobra egyengette elsőként, majd 1969-ben élete legnagyobb gyűjteményes kiállítását megrendezte a Múcsarnok Budapesten (ezt Tihanyban, Szegeden és Debrecenben is bemutatta). Műteremházat épített Budán, köztérre kerültek művei. Nagy jelentőségű a Gödöllői Agrártudományi Egyetem aulájában az akkori világ legnagyobb domborműveként megvalósított, *A Mag apoteózisa* című, az élet keletkezését megjelenítő műve. Otthonosan mozgott Liptákék baltanfűredi barátságában ugyanúgy, mint magyar képzőművészeket a viaszveszejtési eljárásra tanítva Rómában. VI. Pál pápával fontos kapcsolata alakult ki, amely műveket eredményezett, s erősen hozzájárult ahhoz is, hogy a Szent Péter-bazilika alatt Magyarok Nagyasszonya Kápolna (Magna Domina Hungarorum) létesülhetett 1980-ban. Ebben – magyar szobrászok művei mellett – állították föl a négyrészes, ellipszis alakzatú domborművét.

Nemes Péter szobrászművész nagyjából időrendi egymásutánosságában, mindig a valós történetekben, a művek keletkezését, kifejezőképleteit Amerigo Tot sorsa néha meglepő változásaival és életküzdelmével egybeötölvözve adja. Érzékletes leíró stílusban, hajlékonyan alkalmazkodva a szobrász életébe kerülő szereplők jellemzésében, fontos élethelyszínei megjelenítésben a valósághoz, a tényekkel bizonyítható pontossághoz. A művészéletrajzok sorában Amerigo élet- és művészetregénye műfajmegújítóan egyedi. „Kavicsot hordok a zsebemben. Engem is úgy sodor az élet, mint egy követ.” Amerigo Totnak ezt az életrajzát továbbárnyalja Szerb Antal mottóként idézett megfogalmazása: „életútja felfelé menő út, ha el is pusztul felfelé menet”.

Kedves Olvasóink!

A Kortárs folyóirat aktuális száma az **Írók Boltjában**, valamint az ország fontosabb, nagyobb újságosainál minden hónapban kapható.

Az alábbi helyeken biztosan hozzájuthat:

BUDAPEST II. kerület • Széll Kálmán téri metróállomás • Budagyöngye, újságos, Szilágyi Erzsébet fasor 121. • **III. kerület** • Flórián üzletközpont, újságos • **IV. kerület** • Újpest Központ metróállomás, újságos • **V. kerület** • Kálvin téri metróállomás, újságos • Városház utca 3–5., újságos • Váci utca 10., újságos • **VI. kerület** • Nyugati téri aluljáró, újságárus • **VII. kerület** • Blaha Lujza téri aluljáró, újságárus • **IX. kerület** • Határ úti metrómegálló, újságárus • **X. kerület** • Árkád bevásárlóközpont, Örs Vezér tér 25/A • **XI. kerület** • Allee bevásárlóközpont, Október 23. utca 6–10. • **XII. kerület** • Déli pályaudvar metrómegálló, újságos • Hegyvidék Bevásárlóközpont, Apor Vilmos tér 11–12. • MOM Park, újságos, Alkotás utca 53. • **XIV. kerület** • Sugár bevásárlóközpont, újságárus, Örs vezér tér • **XV. kerület** • Pólus bevásárlóközpont, újságárus, Szentmihályi utca 131. • **DEBRECEN** • Cora, újságos, Kishatár utca • Csapó utca 100., újságárus • Fórum Debrecen, újságos, Csapó utca 30. • **EGER** • Széchenyi út 20. újságárus • **GYŐR** • Révai Miklós utca 4–6., újságárus • Vásárcsarnok, újságárus, Herman Ottó utca 25. • Győr Plaza, újságárus, Vasvári Pál utca 1/A • **GYULA** • Béke sugárút 12., újságárus • **KAPOSVÁR** • Fő utca 23., újságárus • **KECSKEMÉT** • Március 15. utca 15., trafik • **MISKOLC** • Szinva Park bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy Zsilinszky út 2–4. • **NYÍREGYHÁZA** • Korzó bevásárlóközpont, újságárus, Nagy Imre tér 1. • **PÉCS** • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy út 11. • **SOPRON** • Széchenyi tér 13., újságárus • **SEGED** • Dugonics tér 1., újságárus • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Londoni körút 3. • **SZÉKESFEHÉRVÁR** • Alba Plaza, újságárus, Palotai út 1. • **SZOLNOK** • Pelikán bevásárlóközpont, újságos, Ady Endre utca 15. • **SZOMBATHELY** • MÁV állomás, újságárus • **TATABÁNYA** • Győri út 3., újságárus • **VÁC** • Káptalan utca 3., újságárus • **VESZPRÉM** • Kossuth utca 1., újságárus